

Boekbespreking

H. Drop, *Algemene inleiding onderwijsrecht*, W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1985, 446 pagina's, f72,50, ISBN 90 271 2367 5.

Het werd hoog tijd dat een boek als dat van Drop verscheen. Traditioneel neemt het onderwijsrecht een meer dan bescheiden plaats in in juridische opleidingen en in de belangstelling van wetenschappelijk of in de rechtspraktijk actieve juristen. Dit is te verklaren vanuit een aantal karakteristieken van het onderwijsrecht. Het gaat om typisch overheidsrecht waarin (natuurlijk) de grondwetsbepaling over het onderwijs en formele wetgeving een belangrijke rol spelen, maar nog overschaduw worden door lagere regelgeving die uitgaat van het ministerie van onderwijs en wetenschappen. In het onderwijsrecht treft men meestal regelingen aan over voorzieningen in gebouwen, middelen en personeel. Hierdoor is het een werkerterrein voor specialisten van ministerie, schoolbesturen en gemeenten. Niettemin is de laatste jaren de belangstelling voor het onderwijsrecht toegenomen. Ik wijs op twee symptomen: er zijn leerstoelen onderwijsrecht in het leven geroepen (een buitengewone leerstoel te Groningen, kort bekleed door de te vroeg overleden C. Schelfhout, een bijzondere in Amsterdam, aan de VU, bekleed door Drop) en er is een Vereniging voor onderwijsrecht (VOR) opgericht. Nadat in andere wetenschapgebieden het onderwijs al enige tijd als object genomen was, hebben dus ook de juristen dit gebied ontdekt. In vroeger tijden maakten juristen de dienst uit in het beheer van het onderwijs. Wellicht is de opbloeiende belangstelling voor onderwijsrecht van hun kant een inhaalmanoeuvre.

Als Drop in dit opzicht representatief is, is hij dat op een expansieve manier. Naast de juridische aspecten van het onderwijs behandelt hij ook onderwerpen als constructief onderwijsbeleid, overleg- en adviesstructuren, delen van de onderwijsgeschiedenis (vanaf Karel de Grote) enzovoort, en zodoende: in zijn visie kan onderwijsrecht niet anders begrepen worden dan in een ruime context. Daar is veel voor te zeggen, maar het is echter de vraag of in een inleiding *onderwijsrecht* die context zo uitgebreid (en dus noodgedwongen oppervlakkig) aan de orde moet komen. De poging om veel te omvatten is nog duidelijker zichtbaar in

de omschrijving van het object onderwijsrecht. 'Onderwijsrecht als vakgebied' zo begint het boek, 'omvat het recht, hetzij publiekrechtelijk hetzij privaatrechtelijk, van de maatschappelijke sector van het onderwijs.' Deze omschrijving is natuurlijk niet te verdedigen. Afgezien nog van onbepaaldheid van het begrip onderwijs erin is het toch wel te veel van het goede *het* recht, dit wil zeggen al het recht, met betrekking tot het onderwijs als object te nemen. Kan er niet sprake zijn van arbeidsrecht dat geconcretiseerd is in het onderwijs? Of van gezondheidsrecht dat daar toepassing heeft gekregen? Is er misschien iets als welzijnsrecht aan te wijzen 'in de maatschappelijke sector van het onderwijs'? Is het opmaken van een notariële acte een onderwijsrechtelijke activiteit, alleen omdat het over te dragen gebouw een schoolgebouw is? De nadere omschrijving die Drop verderop in zijn boek (pag. 18) van onderwijsrecht geeft, is bij nauwkeurig lezen niet een inperking van het te ruime begrip, maar een andere formulering. In de verdere uitwerking van het boek legt hij zich wel beperkingen op, maar blijkbaar komt dat omdat in een inleiding nu eenmaal niet alles behandeld kan worden.

Voor een omschrijving van wat onder onderwijsrecht te verstaan valt, zou ik aanknopen bij de grondwetsbepaling over onderwijs: het recht, vastgelegd in dit artikel, en het recht, erop gebaseerd, vormen het onderwijsrecht. Deze benadering lijkt eenvoudiger dan zij is. Het begrip recht ervan zal nader gedefinieerd moeten worden: vallen daar bijvoorbeeld alle circulaires van het ministerie van o.en w. onder? Ook andere keuzen moeten gemaakt worden: maken alle details van de financiële gelijkstelling tussen openbaar en bijzonder onderwijs deel uit van het vakgebied onderwijsrecht, of is de gelijkstelling zelf het centrale beginsel waarvan de uitwerking secundair en dus in het kader van het onderwijsrecht niet van het hoogste belang is? Is onderwijsbegeleiding als onderdeel van onderwijs te beschouwen of niet? Door een ruime omschrijving van het begrip onderwijsrecht omzeilt Drop deze en dergelijke vragen. Dat hij zich nagenoeg tot het grondwetsartikel en de uitwerking ervan in formele en lagere regelgeving beperkt, is een toevalligheid.

Drops boek is niet een inleiding in het recht. Degenen die het gaan bestuderen, moeten echt wel enige notie van het juridische systeem hebben. Allerlei basisbegrippen worden er niet in uitgelegd: wet, bestuursrecht, commissie van beroep, Kroon, kortom het gehele juridische begrippenapparaat

wordt bekend verondersteld. Het gaat echter om meer dan begrippen. Ook zaken als horizontale werking en botsing van grondrechten komen aan de orde. Aan de verhouding tussen art. 1 Gw. (waarin onder meer een verbod tot discriminatie te vinden is) en art. 23 Gw., het onderwijsartikel, besteedt Drop ruime aandacht. Hij is voorstander van het zogeheten *échappatoire*, de mogelijkheid voor bijzondere scholen om, onder omstandigheden, niet te behoeven te voldoen aan de verplichting van art. 1. De regering heeft dit standpunt dat ook door de Onderwijsraad werd voorgestaan, niet overgenomen. Hier, maar ook op andere plaatsen, is het boek van Drop door voortschrijdende ontwikkelingen in en buiten het onderwijs achterhaald.

De in het voorgaande geuite kritiek op het boek van Drop moet niet verabsoluteerd worden. Zij heeft waardering als ondergrond, en respect. Waardering voor het feit dat er eindelijk een veelomvattende inleiding in het onderwijsrecht op de markt is waarin op originele wijze een beschrijving van het vakgebied geboden wordt. Waardering ook voor de wijze waarop een aantal malen een persoonlijke visie wordt gegeven, een visie die ook blijkt uit de presentatie van de onderwerpen: van een omschrijving van onderwijsrecht, via onderwerpen als onderwijsbeleid, onderwijsveld, openbaar bestuur, instrumenten van bestuursrecht, typen van wetgeving, het grondwetsartikel, internationale regelgeving, toezicht en rechtsbescherming naar een deel waarin met 'de familie van de onderwijswetgeving' kennis gemaakt wordt. Respect voor de veelomvattendheid van het werk en voor de korte periode waarin het geschreven is. Het is een belangrijk boek; het zal ongetwijfeld als 'de Drop' de geschiedenis in gaan. De tekortkomingen ervan zijn echter ook te belangrijk om niet te hopen dat er een tweede, verbeterde druk zal kunnen verschijnen.

P. W. C. Akkermans

W. Knibbeler & M. Bernards (Eds.), *New Approaches in Foreign Language Methodology*, Proceedings of the 15th AIMAV Colloquium with the collaboration of the Department of Applied Linguistics of the University of Nijmegen, 1984, 218 pag. f25,—, (verkrijgbaar bij het Instituut voor Toegepaste Taalkunde K.U.N., Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen).

Dit boek bevat een selectie van de bijdragen voor

het 15de colloquium van de AIMAV (Association internationale pour la recherche et la diffusion des methodes audio-visuelles et structuro-globales) rond het thema nieuwe benaderingen in de vreemde-talendidactiek. Het merendeel van de 25 artikelen handelt over deze nieuwe benaderingen, al gaat het daarbij hoofdzakelijk om slechts een stroming, de zg. *humanistic approach*, waarover straks meer.

Daarnaast bevat de bundel enkele artikelen die op methodische problemen ingaan, alsook bijdragen die bepaalde aspecten van een (nieuwe) vreemde-talendidactiek betreffen, met name de behandeling van grammaticale problemen en het gebruik van de computer in het vreemde-talenonderwijs. Vooral de visuele schema's ('ikonisische mediators'), door Engels e.a. ontworpen voor het leren beheersen van grammaticaregels zijn interessant en bovendien direct voor de praktijk bruikbaar. Een bijzonder helder overzicht met veel literatuuropgaven over computergebruik in het vreemde-talenonderwijs biedt Decoo. Hij bespreekt mogelijkheden en gunstige onderzoeksresultaten t.a.v. computergebruik, maar waarschuwt voor het ontstaan van een kloof tussen onderwijsgevend en didactici enerzijds en de ontwikkelaars van software anderzijds.

Belangrijke methodische bijdragen zijn ongetwijfeld de artikelen van Van Rijn en van Edmondson, die beiden een analyse van hoofdbegrippen zoals methode, benadering, principe, techniek etc. uitwerken. Hiermee beogen zij een betere beschrijving en vergelijking van (o.a.) de in de bundel gepresenteerde methoden mogelijk te maken. Hoewel deze artikelen om verschillende redenen interessant zijn, lijkt de begripsanalyse van Van Rijn vaak vrij speculatief, terwijl die van Edmondson op bepaalde punten eerder verwarrend dan verhelderend werkt (vgl. ook Hulstijn 1985, die nog kort op alternatieve begripsanalyses ingaat).

Het grootste deel van de bundel is, zoals gezegd, aan methoden binnen de humanistische stroming gewijd. Het vrij vaag blijvende predikaat 'humanistisch' lijkt daarbij te staan voor een accentuering van de affectief-motivationale aspecten van het leren van vreemde talen. Dat wordt dan in de verschillende methoden weer op allerlei wijzen uitgewerkt. In de waarschijnlijk bekendste en ook best onderzochte methode, de *suggestopedie* (besproken door Schuster en door Bancroft) gebeurt dat bijv. door het creëren van een positieve en ontspannen sfeer met o.a. barokmuziek en een bepaalde ademhalingstechniek. De *Silent Way* (Young, Bleyhl) berust vooral op de motiverende werking van het zelfontdekken. De onderwijsgevende spreekt zo min mogelijk en de leerlingen zoeken zelf hun weg in de nieuwe taal aan de hand van twee ongewone hulpmiddelen: cuisenaire-staafjes (uit het wiskunde-onderwijs) en kaarten met een koppeling tussen fenomenen en kleuren

(aanvankelijk gebruikt in het kader van de alfabetisering). Er wordt gestreefd naar vlot productief taalgebruik met slechts een paar honderd woorden. Een dergelijke doelstelling wordt overigens niet beargumenteerd en valt, zoals ik elders (1983) heb laten zien, ook niet te verdedigen: het kunnen spreken van een taal, die je niet kunt verstaan, is zinloos. Dit bezwaar lijkt ook voor de door Knibbeler voorgestelde *Explorative-Creative Way* (zie ook Bleyhl) te gelden, al lijkt deze aanpak overigens op veel punten een verbetering ten opzichte van de Silent Way. In de *Total Physical Response* staat in de aanvangsfase de luistervaardigheid wel centraal. Het feit echter dat deze methode empirisch en theoretisch goed onderbouwd is (hetgeen van de Silent Way bepaald niet gezegd kan worden), vermag Bleyhl, de bespreker van o.m. deze twee methoden, eigenaardig genoeg toch niet tot het uitspreken van een eindconclusie te brengen.

Het is niet mogelijk om in dit kader op alle verschillende methoden in te gaan, al zijn in verscheidene daarvan nog aantrekkelijke elementen aan te treffen. Eén voorbeeld daarvan wil ik nog noemen, namelijk een techniek die kenmerkend is voor *Community Language Learning* (Grosjean, Rardin). Kort weergegeven komt deze Freinet-achtige techniek er op neer dat een leerling een zin bedenkt, eventueel in de moedertaal, waarna deze zin door de onderwijsgevende vertaald of verbeterd wordt. De leerling herhaalt de correcte zin (die ook op de band wordt opgenomen) en de volgende leerling bedenkt een hierbij aansluitende nieuwe zin. De uiteindelijke tekst komt ook op het bord, waarbij de leerlingen alle mogelijke vragen mogen stellen aan de leerkracht, de band wordt afgeluisterd etc. Overigens wordt niet erg duidelijk wat er bij deze aanpak verder nog gebeurt. Voor meer van de besproken benaderingen geldt trouwens, dat ze vooral rond een aantal meer of minder saillante technieken gecentreerd lijken te zijn zonder dat er sprake is van een consistent uitgewerkte didactiek.

Nog niet vermeld werd dat het colloquium niet alleen een overzicht wilde geven van nieuwe trends in de vreemde-talendidactiek, maar daarbij ook de twee volgende vragen poogde te beantwoorden: 1. In hoeverre zijn de nieuwe methoden empirisch onderbouwd? 2. Hoe kan er voor gezorgd worden dat de nieuwe methoden op een grotere schaal verbreiding vinden?

Wat vraag 1 betreft: empirisch onderzoek op dit gebied is nog schaars. Alleen Knibbeler (Silent Way vs. suggestopedie; gepland onderzoek van de Creative-Explorative Way) en Schuster (suggesto-

pedie) zijn wat dat betreft actief. Overigens vertoont het door Schuster besproken en deels zelf uitgevoerde onderzoek gebreken. Het (bekend) gunstige effect van suggestopedie op het leren van woorden werd bijv. alleen aangetoond in een opzet waarin gebruik werd gemaakt van het op zichzelf ongunstige leren van woorden uit lijsten. Daarmee is echter nog niet gezegd dat suggestopedie er even goed vanaf komt, indien een vergelijking met een betere methode van woorden leren zou worden gemaakt. Een gedegen vergelijking tussen de verschillende methoden is volgens een aantal auteurs overigens pas mogelijk als aan allerlei voorwaarden is voldaan. De begripsanalyses van Van Rijn en Edmondson werden al genoemd; ook Fanselow probeert tot een algemene kenmerkestructuur te komen met behulp van aan het observatiesysteem FOCUS ontleende termen. Rardin pleit voor het accepteren van intuïtieve waarderingsoordelen naast empirische evidenties en Schuster formuleert in het besluit van de bundel een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek.

De tweede bovengenoemde vraag komt het meest uitvoerig aan de orde bij Sampson, die laat zien welke andere factoren naast wetenschappelijk onderzoek de verbreiding van methoden op grote schaal beïnvloeden.

Het lezen van deze bundel heeft mijn belangstelling voor de humanistische benadering vergroot, al kreeg ik wel eens het idee dat de zo essentiële leerpsychologische aspecten van het vreemde-talenonderwijs worden opgeofferd aan de overigens ook belangrijke affectief-emotionele aspecten ervan. Overigens bevat deze bundel, zoals uit het bovenstaande al kan blijken, vele boeiende informatie voor iedereen die met het vreemde-talenonderwijs te maken heeft of zich op de hoogte wil stellen van de bruikbaarheid van de humanistische benadering voor het vreemde-talenonderwijs.

M. C. Schouten-van Parreren

Literatuur

- Hulstijn, H., Recensie van: Knibbeler & Bernards. *Levende Talen*, 1985, nr. 402, 378-379.
- Schouten-van Parreren, M. C., Wisseling van de wacht in de vreemde-talendidactiek? De receptief-handelingspsychologische benadering. *Levende Talen*, 1983, nr. 378, 22-29.

Mededelingen

Prof. Dr. H.C.J. Duijkerfonds

Het Prof. Duijkerfonds is door de Universiteit van Amsterdam ingesteld om door het doen van uitkeringen de beoefening van de toegepaste psychologie te bevorderen. Voor het jaar 1986-1987 is een bedrag in de orde van f25.000,— beschikbaar ten behoeve van één of meer onderzoeksprojecten. De bedoeling is kwalitatief goed onderzoek mogelijk maken, dat anders niet gerealiseerd zou kunnen worden omdat de middelen ontbreken. Nadere inlichtingen met betrekking tot de subsidievoorwaarden kunnen verkregen worden bij de Adviescommissie van het Prof. Duijkerfonds, t.a.v. Dr. W.H.C. Kerckhoff, p/a Stichting Instituut voor Sociale en Bedrijfspsychologie, Weesperplein 8, 1012 XM Amsterdam (tel. 020-5253773).

Symposium 'Rekenschap om beterschap'

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Pedagogisch Instituut St. Joseph te Nijmegen wordt op 28 november 1986 te Nijmegen een symposium georganiseerd met als titel 'Rekenschap om beterschap'. Centraal tijdens dit symposium staat de relatie tussen onderzoek, behandeling en beleid in de hulpverlening aan kinderen en jeugdigen. Nadere informatie is verkrijgbaar bij: Pedagogisch Instituut St. Joseph, mevrouw A. Peters, Hengstdal 3, Postbus 9011, 6500 GM Nijmegen (tel. 080-289515).

Inhoud andere tijdschriften

Tijdschrift voor Onderwijsresearch
11e jaargang, nr. 1, 1986

Toetsgebruik in de onderwijspraktijk: stand van zaken, door F.J.G. Janssens
Kategorisering van statistiekproblemen door

beginners en experts, door P.H. Been en F.B. Brokker

Sturing van het onderwijsleerproces door middel van problemen: een veldexperiment, door R.W. Tans, H.G. Schmidt, B.E.J. Schade-Hoogeveen en W.H. Gijsselaars

Notities en Commentaren

Wijkende en zwalkende caesuren, door D.N.M. de Gruijter

Tijdschrift voor Onderwijsresearch

11e jaargang, nr. 2, 1986

On the predictive validity of a new scoring procedure for time-limit intelligence tests, door A.L. van den Wollenberg en P.G. Cremers

Item banking with random of stratified tests, door D.N.M. de Gruijter

Rating of requests for grants in educational research, door J. Scheerens en A.L. Beem
Some aspects of school careers in public and non-public primary schools, door P. van Laarhoven, B. Bakker, J. Dronkers en H. Schijf

Decoding skills, reading comprehension and spelling, door M.J.C. Mommers, J.F.J. van Leeuwe, J.H.L. Oud en J.M.J. Janssens

Notities en Commentaren

Committee judgment of research proposals: the limits of quantitative analysis, door P.G. Swanborn

Tijdschrift voor Orthopedagogiek

25 jaargang, nr. 3, 1986

Sociale gedragsproblemen bij visueel gehandicapten, door R. van Beek

Een nieuwe methode voor kleine en grote sommen, door J.W.M. van Erp

Het rekenonderwijs op de lom-school, door M. van den Heuvel-Panhuizen

Evaluatie door leerkrachten in het BuO, door F.J.G. Janssens